שלח ג

א. פון פסוק[1] „וינסו אותי זה עשר פעמים" לערנען אָפּ חז"ל[2], אז „עשרה נסיונות נסו אבותינו את הקב"ה[3] במד־בר".

וועגן די „עשרה נסיונות", געפינט מען כמה דעות, ומהם:

א) אין מס' ערכין[4]: שנים[5] בים ושנים במים שנים במן שנים בשליו אחת בעגל ואחת במדבר פארן. און ווי די גמרא[4] איז דערנאָך מפרט: שנים בים — אחת בירידה („המבלי אין קברים במצרים"[6]) ואחת בעליי („כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר"). שנים במים — במרה[7] וברפידים[8]. שנים במן — אל תצאו ויצאו[9], אל תותירו ויותירו[10]. שנים בשליו — שליו ראשון (דפ' בשלח[11]) ושליו שני (דפ' בהעלותך[12]). עגל ומדבר פארן (מרגלים).

ב) אין אבות דר' נתן[13] שטייט, אז די עשרה נסיונות[14] זיינען: חטא העגל, „ויצמא שם העם למים"[15] (ברפידים), „המרו על ים סוף", מרגלים, „תפלו על המן", „מחלקותו של קרח", שליו, און די דריי נסיונות „בתבערה ובמסה ובקברות התאוה"[16] (תבערה — מתאוננים[17], במסה — „בלקיטת המן"[18], קברות התאוה — שליו שני).

לויט דער דעה ווערן אויך אריינגעי־רעכנט: חטא מתאוננים, מעשה קרח און „תפלו על המן", ולאידך ווערן ניט גע־רעכנט דער נסיון פון מים במרה, איין נסיון בים[19] און איין נסיון במן[20].

ג) דער רמב"ם בפירוש המשניות שלו[21] רעכנט די עשרה נסיונות: ים סוף,

---

1) פרשתנו יד, כב.
2) אבות פ"ה מ"ד.
3) כ"ה גירסת אדה"ז בסידורו. ובמשניות לפנינו: המקום (ב"ה).
4) טו, א ואילך.
5) שנים כו' אחת: צ"ע טעם השינוי מל' זכר לנקבה. ועד"ז צ"ע בהמשך הגמרא: שנים בים אחת כו'. ובע"י ערכין שם הכל בלשון זכר: שנים כו' אחד כו'. וביל"ש בשלח רמז רלב: שנים כו' אחד כו' שנים בים אחת כו'. וראה הגהות היעב"ץ ערכין שם.
6) בשלח יד, יא.
7) שם טו, כב ואילך.
8) שם יז, א ואילך.
9) ראה שם טז, כה ואילך (ושם, כט. אבל ראה מ"ש עה"ג בערכין שם ריש ע"ב).
10) שם, יט־כ (ושם: אל יותר).
11) שם, ג. שם, יב־יג.
12) יא, ד ואילך.
13) רפל"ד (וראה שם פ"ט, ב. נוסחא ב' דאדר"נ (ווילנא תרמ"ז) רפל"ח). וראה גם מדרש תהלים מזמור צה.
14) אבל להעיר שבאדר"נ (רפל"ד) שם (משא"כ בשאר מקומות שבהערה הקודמת) מונה „עשרה נסיונות ניסה הקב"ה את אבותינו . . לא נמצאו שלימים" — ולא מה ש„נסו אבותינו את הקב"ה" (וראה גם בנין יהושע לאדר"נ שם).
15) בשלח יז, ג.
16) לשון הכתוב — עקב ט, כב.
17) בהעלותך יא, א־ג.
18) בנין יהושע לאדר"נ שם. וצ"ע לכאורה, שהרי „מסה" הוא נסיון המים ברפידים (בשלח יז, ז). אלא שע"כ אא"פ לפרש כן כאן, שהרי נסיון המים דרפידים כבר נמנה לפנ"ז. וראה נוסחת הגר"א שם. ואכ"מ.
19) אלא שהובאה שם גם דעת ר"י „המרו על הים המרו בתוך הים".
20) ראה בנין יהושע שם. ואכ"מ.
21) לאבות שם. וכ"ה במאירי ונחלת אבות (להאברבנאל) שם — ומשמע שכן היתה גירסתם בערכין שם. וראה מלאכת שלמה לאבות שם.

מרה, בקשת המן במדבר סין, אל תותירו, אל תצאו (ביום השבת), מים ברפידים, מעשה העגל, תבערה (מתאוננים), קברות התאוה (שליו) און חטא המרגלים.

לויט דער דעה קומט צו (לגבי די גערעכנטע במס' ערכין) דער חטא המתאוננים, און אויך וואָס אידן האָבן געבעטן דעם מן, און אַנשטאָט זיי איז ער משמיט איין נסיון בים און איין נסיון ביים שליו[22].

ב. רש"י, בפירושו על התורה, אויפן פסוק "זה עשר פעמים" איז מפרש: "שנים"[22a] בים ושנים במן ושנים בשליו וכו' כדאיתא במס' ערכין" — ווי די דיעה אין ערכין[23].

דאָס וואָס רש"י (— בדרך הפשט) קען ניט אַנגענעמען די דעה פון אבות דר' נתן איז מובן[24], וויל[25] די צוויי נסיונות פון מעשה קרח און "תפלו על המן" זיינען פאַרגעקומען נאָכן חטא המרגלים, ווועלכער איז דער נסיון העשירי (וויבאַלד אַז "וינסו אותי זה עשר פעמים" איז געזאָגט געווארן דאָ ביי די מרגלים).

מ'דאַרף אָבער פאַרשטיין פאַרוואָס נעמט אַן רש"י (— פשש"מ) די דעה פון מס' ערכין און ניט ווי עס רעכנט זיי דער רמב"ם אין פירוש המשניות:

וואָס רש"י רעכנט ניט בקשת המן אלס נסיון — איז מובן, וויל[27] רש"י (— פשוטו ש"מ) האלט אַז "לחם שאלו כהוגן"[28] און דער אויבערשטער האָט זיי דערפאַר געגעבן דעם מן "דרך חיבה"[29] [ובמקומו רעכנט רש"י שליו הראשון, וואָס "בשר שאלו שלא כהוגן"[30]];

אָבער: א) חטא המתאוננים ווערט בפירוש דערציילט אין חומש[17], ב) דער נסיון השני בים (בעליי') ווערט ניט דערמאָנט אין פשוטו של מקרא

[ואדרבה: פון פירוש רש"י אין פ' בשלח[31] — "שפלטן הים על שפתו כדי שלא יאמרו ישראל כשם שאנו כו' כך הם כו'" — איז מוכח, אַז רש"י נעמט אַז,

22) וכבר שקו"ט בזה בחדא"ג מהרש"א ערכין שם. אהבת איתן לע"י ערכין שם. תו"ט וזרע יצחק לאבות שם. ועוד.

22a) בדפוס ראשון דרש"י ליתא התיבות "שנים בים", ובכת"י תימן (ירושלים (נ.י.) תשמ"א) במקום "שנים במן" איתא "שנים במים" [ובא מכת"י רש"י (שתח"י) נעתקו כל העשרה, ובעוד כת"י — נעתקו כולם לבד "שנים במים"]. וראה לקמן בפנים סעיף ד"ה.

אבל ברוב כת"י רש"י (שתח"י), דפוס שני ודפוסי רש"י לפנינו — הלשון הוא כבפנים.

23) ההכרח בפשש"מ לפרש שמספר עשר הוא בדיוק — ולא (כפי' הרשב"ם והראב"ע) ד"עשר" כאן פירושו "הרבה" [כמו: עשרת מונים (ויצא לא, ז (אבל ראה פרש"י שם). שם, מא); ואפו עשר נשים (בחוקותי כו, כו). ועוד] — מרמז רש"י בהעתקתו מהפסוק (בהד"ה) גם תיבת "זה", המורה על דיוק.

24) נוסף על הנ"ל הערה 14.

25) ראה עד"ז חדא"ג מהרש"א ערכין שם.

26) כי מה ש"תפלו על המן" היינו הסיפור דפ' חקת (כא, ה), וכמפורש בפרש"י דברים (א, א ד"ה בין פארן) — ולא דבהעלותך (יא, ד) [שהוא חלק מנסיון דשליו שני]. וכן מחלוקת קרח — ראה רש"י קרח טז, ד. אבל ראה פרש"י דברים שם ד"ה וחצרות. מפרשי רש"י קרח ודברים שם. שפ"ח ריש פרשתנו. וראה לקמן הערה 51.

27) או י"ל כמ"ש בחדא"ג מהרש"א ערכין שם "דהיינו דשליו".

28) בשלח טז, ח. וכן שם, ז: ששאלתם לצורך (וראה לקו"ש חט"ז ע' 166 הערה 30).

29) פרש"י שם, ז.

30) פרש"י שם, ח. ועד"ז שם, ז. וראה גם לקו"ש שם (ע' הנ"ל), שהתלונות דבנ"י היו בעיקר בנוגע להבשר. ע"ש. וראה מפרשים לתהלים עח, יח ואילך.

31) יד, ל.

אַז בפועל איז ניט געווען קיין נסיון בעלייתם מן הים[32] —

און היות רש״י איז מפרש פשוטו של מקרא, האָט ער געדאַרפט רעכנען מתאוננים און ניט רעכנען אַ צווייטן נסיון בים, וואָס דאָס איז כפירוש הרמב״ם (וועלכער רעכנט בלויז נסיונות וואָס „כולם דברי הכתוב הם״[33]), און ניט „כדאיתא במס׳ ערכין״[34].

ועוד: וויבאַלד רש״י רעכנט „שנים בים״ — קומט אויס, אַז (צוזאַמען מיטן חטא המתאוננים וועלכער איז „דברי הכתוב״) זיינען שוין געווען עלף נסיונות במדבר בזמן חטא המרגלים!

ג. אויך דאַרף האָבן אַ ביאור:

אין אבות דר׳ נתן[35] פאַרבינדט ער (כו״כ פון) די עשרה נסיונות מיטן פסוק[36] „אלה הדברים אשר דבר משה גו׳ במדבר בערבה גו׳ ודי זהב״, אַז זיי ווערן נרמז אין די נעמען וואָס ווערן דאָרט אויסגערעכנט אין פסוק. עד״ז איז פאַראַן אַ מ״ד אין ספרי[37], אַז די אַלע עשרה נסיונות וועלכע ווערן אויס־גערעכנט אין מס׳ ערכין (ב׳ בים כו׳) זיינען מרומז אין דעם פסוק הנ״ל[38].

און אַזוי לערנט רש״י[39], אַז דער פסוק „אלה הדברים גו׳״ איז כולל „דברי תוכחות״, און אַז „מנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום״, און דערנאָך איז רש״י מפרט די חטאים וועלכע ווערן דאָ נרמז, וז״ל: במדבר — . . מה שהכעיסו־הו במדבר שאמרו מי יתן מותנו וגו׳[40]; בערבה — בשביל הערבה שחטאו בבעל פעור כו׳; מול סוף — על מה שהמרו בים סוף כו׳; בין פארן ובין תפל ולבן — . . שתפלו על המן שהוא לבן . . במדבר פארן ע״י המרגלים; וחצרות — במחלקותו של קרח כו׳; ודי זהב — . . העגל —

לפ״ז קומט אויס, אַז אין דעם פסוק בדברים ווערן גערעכנט ניט די זעל־ביקע ענינים ווי די עשרה נסיונות אין מס׳ ערכין (וואָס רש״י ברענגט בפרשתנו, כנ״ל).

דאַרף מען האָבן אַ ביאור: פאַרוואָס לערנט ניט רש״י ווי דער מ״ד אין ספרי (אָדער — אבות דר׳ נתן), אַז די דברי תוכחה פון משה רבינו זיינען בשייכות צו די זעלבע חטאים וואָס אויף זיי האָט דער אויבערשטער מוכיח געווען די

32) וראה בארוכה לקו״ש חי״ד (ס״ע 5 ואילך הערה 34) דמ״ש רש״י (דברים שם ד״ה מול סוף) „וכן בנסעם מתוך הים״ — הכוונה לזה שלא רצו לנסוע משם (פרש״י בשלח טו, כב), ולא להנסיון (שבערכין שם) בעליי׳ (אף שרש״י מסיים בדברים שם „כדאיתא בערכין״. וראה לקו״ש שם הכוונה בזה*).

33) לשון הרמב״ם שם. ועד״ז בנחלת אבות שם.

34) בתוי״ט שם האריך (וראה גם חדא״ג מהרש״א ערכין שם) דלשיטת הש״ס המתאוננים והאספסוף חד ענינא הוא. אבל (לפרש״י) פשוטו של מקרא בהעלותך שם ובפ׳ עקב (ט, כב) לא משמע כן. וכן מוכח בפרש״י בהעלותך (יא, א. שם, ד) שהם ב׳ ענינים שונים. ומפורש כן בפרש״י לש״ס (שבת קטז, א).

35) רפל״ד (אבל ראה לעיל הערה 14). וכ״ה במדרש תהלים מזמור צה.

*) אלא שבכל אופן צ״ע מה שרש״י מציין לערכין, ולא לספרי על אתר או לאדר״נ (פל״ד) — שפרש״י על פסוק הנ״ל בפשטות מיוסד עליהם — שגם בהם הובאה דרשת ר״י עה״פ (תהלים קו, ז) וימרו על ים בים סוף, שהיו ב׳ נסיונות על הים (אלא שאינו מפרטם).

36) ר״פ דברים.

37) דברים שם ד״ה ודי זהב.

38) ראה פירוש רבינו הלל ועוד לספרי שם.

39) ר״פ דברים. וראה גם תרגומים שם.

40) בשלח טז, ג.

אידן זאָגנדיק „וינסו אותי זה עשר פעמים"[41]?

ד. אין לשון רש"י (בפרשתנו) גופא איז ניט מובן:

א) וויבאלד רש"י איז סיי־ווי ניט מעתיק בפירושו אלא צען נסיונות, נאָר ער זאָגט אז דער וואָס וויל וויסן בפרטיות (וואָס דאָס איז ניט נוגע לפשוטו ש"מ דאָ — דערפאָר ברייננט ער עס ניט דא) קען עס וויסן פון מס' ערכין („וכו' כדאיתא במס' ערכין") — פאַרוואָס רעכנט ער אויס זעקס פון זיי און שרייבט ניט בקיצור „שנים בים וכו' כדאיתא במס' ערכין"?

ב) דער לשון אין מס' ערכין איז: „שנים בים ושנים במים שנים במן שנים בשליו כו'" — רש"י בפירושו אָבער היפט איבער די ווערטער „שנים במים"[42] — און איז זיי כולל אין דעם „וכו'" וועלכן ער זאָגט נאָך „שנים בשליו"?

די תמי' איז נאָך גרעסער: דער אייניציקער פון די אלע צען, וואָס די תורה זאָגט בפירוש אז אידן האָבן דער־מיט מנסה געווען דעם אויבערשטן[43], איז פון די „שנים במים" דער נסיון ברפידים[44] — און דוקא דעם נסיון דער־מאָנט ניט רש"י בפירושו פון וינסו (און איז אים כולל אין „וכו'")!

ה. לכאורה וואָלט מען געקענט פאַרענטפערן (די שאלות שבסעיף ד), אז מיט מציין זיין צו מס' ערכין איז רש"י אויסן ניט אזוי די אַנדערע פיר נסיונות, וועלכע ער ברענגט ניט אראָפּ, נאָר בעיקר — וויסן וועלכע זיינען די זעקס וועלכע ער איז יא מעתיק.

אין אַנדערע ווערטער: בשעת דער בן חמש למקרא וועט לערנען דעם פסוק „וינסו אותי זה עשר פעמים", וועט ער בעצמו געפינען אין חומש כמה נסיונות, וועלכע שטייען בפירוש, און רש"י דאַרף נאָר באַווארענען די ערטער וואו מען קען מאכן א טעות. דעריבער דאַרף רש"י ניט מפרט זיין „שנים במים" (וועל־כע זיינען מפורש אין פסוק), ועד"ז — ניט דעם חטא העגל וחטא המרגלים.

משא"כ ביים ים, וואָס אין פסוק שטייט בלויז איין נסיון[45] — מוז רש"י צוגעבן אז עס זיינען געווען „שנים בים" (און ווי זיי ווערן אויסגערעכנט, כדאיתא, אין מס' ערכין):

עד"ז ביים מן, וואו עס וואָלט געווען א הוה אמינא אז מען דאַרף אויך רעכע־נען בקשת המן (היות אז דאָס איז ג־ע־ווען אין אן אופן פון „וילונו"), כפירוש הרמב"ם — באַווארנט רש"י אז עס זיי־נען געווען בלויז „שנים במן" („כדאיתא

41) כי אף אם נתוספו עוד חטאים — אין זה טעם שלא להוכיחם על החטאים הקודמים. וראה מחזור ויטרי לאבות שם: ועל כולם הוכיחן משה.

42) ודוחק גדול לומר שכן היתה גירסת רש"י בערכין — שהרי סוגיית הגמ' שם מפרטתם ג"כ בסדר זה (שנים בים אחת בירידה כו' שנים במים כו').

43) משא"כ זה שהקב"ה ניסה את בנ"י — מפורש במרה (בשלח טו, כה וברש"י שם); וכן במן (שם טז, ד (וראה פרש"י שם). עקב ח, טז). וראה עקב ח, ב.

44) בשלח יז, ב. שם, ז. וראה ואתחנן ו, טז ובפרש"י שם. — אלא שבתהלים (עח, יח. וכן שם קו, יד) נאמר „וינסו א־ל" גם בנוגע להשליו (ראה מפרשים לתהלים דלעיל הערה 30). ולהרמב"ם שמנה גם בקשת המן — י"ל דמ"ש (בתהלים עח שם) „לשאל אוכל לנפשם" כולל גם המן (ראה ראב"ע (שם, כ) בשם ר"מ הכהן).

45) ובפרט ע"פ הנ"ל בפנים סעיף ב.

במס' ערכין" אז די „שנים במן" זיינען „אל תותירו" און „אל תצאו").

עד"ז בנוגע צום שליו: עס זיינען פאראן דיעות[46] אז די סיפורים וועגן דעם שליו (אין פ' בשלח און פ' בהעלותך) זיינען ניט קיין צוויי באזונ־דערע מאורעות, נאר היינו הך — דערי־בער באווארנט רש"י: „שנים בשליו".

ס'איז אבער א דוחק גדול אזוי צו לערנען. ווארום כשם ווי עס איז ניט קלאר צי בקשת המן ווערט געראכענט אלס נסיון (וויבאלד לחם איז א דבר הכרחי), אזוי איז אויך א ספק צי דער פאל פון מרה (וואס אידן האבן גע־פרעגט „מה נשתה"[47]) איז א נסיון (ווי־באלד — מים איז א הכרח). עד"ז קען ווערן א קלער צי מ'דארף רעכענען דעם חטא המתאוננים אלס נסיון. ועוד.

ו. וי"ל דעם ביאור בכל זה:

דער פירוש רש"י דא, קומט בהמשך צו זיין פירוש גלייך פאר דעם — אויפן ווארט „וינסו" — „כמשמעו". און ווי מפרשים[48] זיינען מבאר, אז מ'קען דעם ווארט „וינסו" אפטייטשן במובן של „כעס"[49], באווארנט רש"י, אז „וינסו אותי" מיינט „כמשמעו" — אידן האבן אויסגעפרואווט דעם אויבערשטן.

ועפ"ז איז פארענטפערט בפשטות פארוואס רש"י קען ניט אננעמען שיטת הרמב"ם, אז דער חטא המתאוננים גייט ארײן אין חשבון פון נסיונות — ווייל דער חטא איז ע"פ פשוטו ש"מ (לדעת רש"י[50]) — ניט געווען קיין ענין פון „וינסו אותי", נאר אז „עלילה האיך לפרוש מאחרי המקום".

און דעריבער נעמט אן רש"י דעם פירוש פון מס' ערכין — ווייל דוקא די צען מאורעות האבן אין זיך דעם זעלבן חטא פון „וינסו אותי"[51] (— אויס־פרואוון דעם אויבערשטן מצד חלישות אין אמונה[52]).

און דאס איז אויך דער טעם השינוי פון די אויסגערעכענטע פרטים אין פרש"י דא און אין פרש"י בפ' דברים: אין אונזער סדרה רעדט זיך וועגן ענינים וועלכע זיינען א נסיון, אין פ' דברים רעדט זיך וועגן דברי תוכחה פון משה'ן אויף חטאים פון אידן בכלל (לאו דוקא די וועלכע זיינען א נסיון[53]) — אזעלכע וועלכע זיינען חטאים עיקריים וכלליים פון דור המדבר[54]

---

46) הובאו ונסמנו בתר"ש בשלח טז אות פג.

47) בשלח טו, כד. וראה רש"י שם, כה.

48) גור"א עה"פ.

49) „ובעירובין [לכאורה צ"ל: ובערכין] מפרש רש"י . . לשון כעס הוא" (גר"א שם. וראה פרש"י שבע"י ערכין שם). וכ"ה בשטמ"ק ערכין שם (ריש ע"ב) מהרא"ש.

50) בהעלותך יא, א. משא"כ בפיה"מ להרמב"ם שם (בתרגום קאפח): בהסתפקם באותו המקום במושגי האמת ונתמרדו. וראה גם מאירי ונחלת אבות שם.

51) ולכן אין מעשה קרח מן העשרה נסיונות (גם להדי"ה שהי' לפני מעשה המרגלים — ראה לעיל הערה 26) — כי מעשה קרח לא הי' נסיון, כ"א שקרח נתקנא על נשיאותו של אליצפן בני (רש"י קרח טז, א ד"ה ודתן ואבירם).

52) שלכן גם חטא העגל בכלל הנסיונות — אף שלכאורה הוא רק חטא (וכקושיית השטמ"ק שם. ומטעם זה מפרש „וינסו" לשון כעס) — כמ"ש בתוי"ט שם (אלא שמסיק „ומ"מ נ"ל שלא נחשוב עגל כלל מן המנין לפי שאינו נסיון אלא חטא"). וראה גם נחלת אבות ודרך חיים (להמהר"ל) אבות שם. ואכ"מ.

53) כי כמה מהעשרה נסיונות לא היו חטאים, ובפרט — חטאים עיקריים כו' (שלכן לא מצינו שבני' נענשו עליהם). — וצע"ק למה מנה ביז החטאים גם מה שהמרו בים.

54) להעיר מלקו"ש חי"ד ע' 4 הערה 21.

[דער חטא בבעל פעור, המרו בים סוף, תפלו על המן (אויף וועלכן זיי זיינען נענש געווארן מיט די נחשים השרפים[55]), חטא המרגלים, מעשה קרח וחטא העגל].

ז. מען דאַרף נאָך אָבער פאַרשטיין:

אמת טאַקע, אַז ברוב המקומות איז דער וואָרט „וינסו" אָ לשון נסיון, אָבער דאָ איז דאָך דער פסוק ממשיך „(וינסו אותי גו') ולא שמעו בקולי", אַז זיי האָבן בפועל ניט געפאָלגט דעם ציווי ה' — וואָלט דאָך צוליב דעם מער מתאים געווען צו טייטשן „וינסו אותי" מלשון כעס, און ניט מלשון נסיון

(וכמובן — מנסה זיין דעם אויבערשטן מוז ניט זיין פאַרבונדן מיט עובר זיין אויף אָ ציווי פון אויבערשטן. און ווי מען זעט, אַז כו"כ פון די עשרה נסיונות וואָס זיינען אויסגערעכנט אין מס' ערכין זיינען ניט געווען אינעם אופן פון „לא שמעו בקולי").

איז די הסברה בזה: דער הכרח פון רש"י צו מפרש זיין „וינסו — כמשמעו" איז ניט (נאָר) מצד דעם אָפּטייטש פון וואָרט „וינסו", נאָר מצד כללות תוכן הענין — און דעם ענין דייטעט רש"י אָן דורך מעתיק זיין די דריי זוגי נסיונות (פון מס' ערכין), כדלקמן.

ח. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדם עטלעכע צ"ע אין דער פרשה:

א) נאָך דעם ווי דער אויבערשטער האָט געזאָגט צו משה רבינו „אכנו בדבר ואורישנו גו'"[56], האָט משה געטענה'ט צום אויבערשטן: „ושמעו מצרים גו' ואמרו אל יושב הארץ הזאת שמעו גו' והמתה את העם הזה גו' ואמרו הגוים גו' מבלתי יכולת ה' גו'"[57]. איז צ"ע: ווי קען זיין, אַז אויסער דער טענה „ואמרו הגוים . . מבלתי יכולת ה' גו'" האָט משה רבינו ניט געפונען קיין טענות ולימוד זכות, אויף מבטל זיין די סכנה פון „אכנו" און „אורישנו" פון אַלע אידן — ששים רבוא לבד הנשים והטף (און אנשים למטה מבן כ' ולמעלה מבן ס')[58]!

ב) משה האָט געבעטן דעם אויבערשטן „סלח נא לעון העם הזה כגודל חסדך וכאשר נשאת לעם הזה ממצרים ועד הנה", און דער אויבערשטער האָט אויף דעם מסכים געווען און געזאָגט „סלחתי כדברך"[59]. איז ניט מובן: ווי־באַלד דאַר אויבערשטער האָט סולח געווען די אידן — פאַרוואָס האָט דאָס ניט געהאָלפן במילואו און ס'איז טראָץ דעם געווען די גזירה[60] „אם יראו את הארץ גו'"?

ט. וי"ל ההסברה בזה:

דאָס וואָס דער אויבערשטער האָט געזאָגט אַז דער דור המדבר וועט ניט אַריינקומען אין ארץ ישראל, איז ניט אין גדר פון אַן עונש צדדי, נאָר אָ תוצאה „טבעית" פון זייער (חטא ו)מצב.

דאָס אַליין וואָס די מרגלים האָבן דער־ציילט וועגן ארץ ישראל — די גבורה פון די יושבי הארץ וכו' — איז געווען אמת[61], אַזוי אַז דער אַריינגיין אין ארץ ישראל האָט געקענט זיין דוקא (אויב

55) חוקת כא, ו.
56) פרשתנו יד, יב.
57) שם, יג־יט.
58) ראה גם (בארוכה) לעיל ע' 96 ואילך (ושם נת' באו"א).
59) שם, יט־כ.
60) שם, כג.
61) ראה פרש"י פרשתנו יג, כז. וראה גם לעיל ע' 92. ושי"נ.

מ׳האָט אַ בטחון חזק אין יכולת ה׳ און אין זיינע אותות: ניט קוקנדיק אויף דער גבורה פון די יושבי הארץ, קען דער אויבערשטער געבן אידן דעם כח צו) מנצח זיין בדרך נס. און ווי רש״י[62] ברענגט די רייד וואָס כלב האָט גע־זאָגט: „והלא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגיז לנו את השליו", „עלה נעלה, אפילו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו שם נצליח בכל דבריו" — אַלעס באופן פון נסים.

און דאָס איז פירוש הדברים וואָס דער אויבערשטער האָט געזאָגט צו משה׳ן — „ועד אנה לא יאמינו בי בכל האותות אשר עשיתי בקרבו. אכנו בדבר גו׳"[63]: וויבאַלד אידן זיינען אינעם מצב פון „לא יאמינו בי בכל האותות", זיינען זיי ניט קיין „כלי" צו הנהגה נסית, מ׳זאָל זיי פירן אין ארץ ישראל בדרך פון כל האותות

וע״ד ווי געלערנט פריער[64] בפשטות (פשוטו ש״מ): ואם תלכו עמי קרי גו׳ והלכתי אף אני עמכם בקרי.

און במילא איז „אכנו גו׳".

אויף דעם האָט משה געענטפערט[57] „ושמעו מצרים גו׳ ואמרו גו׳ מבלתי יכולת ה׳ גו׳": וויבאַלד דער גאַנצער טעם פון „אכנו גו׳" הייבט זיך אָן, איז מצד דעם „לא יאמינו בי׳" — איז דאָך אדרבה: דער „והמתה את העם הזה כאיש אחד" וועט גורם זיין אז דער „לא יאמינו בי׳" זאָל זיין אין נאָך אַ גרע־סערער מאָס — מצרים גו׳ וועלן זאָגן „מבלתי יכולת ה׳ גו׳".

אויף דעם האָט דער אויבערשטער געזאָגט משה׳ן „סלחתי כדברך", און ווי רש״י איז מפרש: „בשביל מה שאמרת פן יאמרו מבלתי יכולת ה׳". אָבער די סליחה נעמט אַראָפּ דעם (חטא ובמילא — דעם) עונש, אז עס זאָל ניט זיין „המתה כאיש אחד". אָבער בנוגע דעם ניט אריינגיין אין ארץ ישראל — האָט די סליחה ניט געהאָלפן. וואָרום דער חסרון אין דעם איז, כנ״ל, ניט אַן עונש אויף אַ חטא, נאָר דאָס וואָס זייענדיק אינעם מצב פון „לא יאמינו גו׳ בכל האותות" דאַרף זיין דער כיבוש בדרך הטבע און בטבע איז עז העם גו׳ און זיי (דער דור המדבר) קענען ניט כובש זיין ארץ ישראל.

יו״ד. ע״פ כל הנ״ל איז מובן פאַרוואָס רש״י מוז דאָ מפרש זיין „וינסו — כמשמעו". אע״פ אז פון המשך לשון הפסוק קען אויסזען אז „וינסו" דאָ איז לשון כעס (— היות אז „ולא שמעו בקולי") — איז אָבער פון כללות תוכן הפרשה מוכח, אז דער חסרון פון „וינסו אותי" באַשטייט אין חלישות האמונה פון דור המדבר, וואָס דאָס איז געווען די סיבה צו דער גזירה „אם יראו את הארץ גו׳".

ועפ״ז וועט מען אויך פאַרשטיין פאַרוואָס רש״י איז מעתיק נאָר די (זעקס) נסיונות פון מס׳ ערכין — ווייל דוקא אין די נסיונות איז מודגש און ניכר אויף וויפל עס האָט געפעלט אין דעם חוזק האמונה פון אידן, וואָס עפ״ז איז מובן פאַרוואָס משה האָט ניט געקענט פועל זיין מבטל זיין די גזירה[60] „אם יראו את הארץ גו׳".

יא. דער ביאור אין דעם:

אין אַ פריערדיקן פסוק שטייט אַז דער אויבערשטער האָט געזאָגט „(ו)עד

---

62) פרשתנו שם, ל (וראה לקו״ש ח״ח ע׳ 87 ואילך). וראה גם פרשתנו יד, ח־ט.
63) פרשתנו שם, יא־יב.
64) בחוקותי כו, כא־כד.

אנה לא יאמינו בי בכל האותות גו״, משא״כ דאָ, וואו עס רעדט זיך וועגן דער גזירה „אם יראו את הארץ גו״, האָט דער אויבערשטער געזאָגט דעם לשון: „כי כל האנשים הרואים את כבודי ואת אותותי אשר עשיתי במצרים ובמדבר) וינסו אותי גו״ (און ניט „ולא האמינו בי״).

דערפון איז רש״י מדייק, אַז דער חטא פון „וינסו אותי״ איז — אין דעם ענין — האַרבער ווי „לא האמינו בי״ (סתם), וואָס דערפאַר איז דאָס אַ סיבה, אַז אפילו נאָך דעם ווי דער אויבערשטער איז סולח אידן אויף זייער חטא און — כדברך, קענען זיי ניט כובש זיין ארץ ישראל.

אין וואָס באַשטייט די האַרבקייט פון „וינסו אותי״ (ואפילו לגבי „לא האמינו בי״ (סתם))? איז פאַרשטאַנדיק:

בשעת „לא יאמינו בי בכל האותות אשר עשיתי בקרבו״, מען גלויבט ניט אין די באַווייזענע ג׳-טלעכע אותות, איז פאַראַן אַן עצה: מ׳וועט פאַר זיי ווייזן אַזאַ (גרעסערן און מער פלא׳דיקן) נס ומופת דורך וועלכן מ׳וועט שוין מוזן גלויבן ביכולת ה׳ און דאָס וועט ברענגען צו „יאמינו בי״. ובלשון הכתוב[65]: והי׳ אם לא יאמינו גו׳ לקול האות הראשון והאמינו לקול האות האחרון.

אָבער „וינסו אותי״ איז דער מצב — עס רעדט זיך וועגן „אנשים הרואים (לשון הווה) את כבודי ואת אותותי אשר עשיתי במצרים ובמדבר״ — זיי זעען און אַנערקענען אַז דער אויבערשטער האָט געמאַכט די אותות — און אעפ״כ האָבן זיי מנסה געווען דעם אויבערשטן און „זה עשר פעמים (ביז דאָס האָט געבראַכט אַז) ולא שמעו בקולי״ — איז וואָס וועט העלפן אַז מ׳וועט באַווייזן נאָך אותות און גרעסערע וכו׳ — עס בלייבט נאָך אַלץ אַ מקום לנסיון וכו׳.

יב. און דער אופן אין „וינסו אותי״ דריקט זיך אויס דוקא אין די דריי סוגי נסיונות וואָס רש״י ברענגט: ביי זיי איז דער דבר והיפוכו („רואים את כבודי ואת אותותי גו׳ (וביחד עם זה) וינסו אותי״) געווען אין דעם זעלבן ענין גופא:

„בים״ — וואָס דער צווייטער[66] נסיון איז געווען בשעת עלייתם מן הים, וואָס אידן האָבן געזאָגט „כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר״. אין דער זעלבער צייט ווען דער אויבערשטער האָט פאַר זיי געמאַכט דעם גרויסן נס פון קריעת ים סוף, האָבן אידן בשעת מעשה גופא מנסה געווען דעם אויבערשטן*[66] און ג׳-טענ׳ט — אפשר זיינען אויך די מצרים געראַטעוועט גע-וואָרן[67]!

„שנים במן״ — „אל תצאו ויצאו, אל תותירו ויותירו״: דער מן איז געווען אַ נס גלוי, אַ בריאה חדשה[68] לחם מן השמים — און אין מן און מיטן מן גופא האָבן אידן מנסה געווען דעם אויבערשטן: דער אויבערשטער האָט אַנגע-

65) שמות ד, ח.

66) וגם בנסיון הא׳ בים, מודגש שהאמינו שבידי ה׳ להושיעם, שלכן „ויצעקו בנ״י אל ה״ (בשלח יד, י ובפרש״י שם), ותומ״י — „ויאמרו אל משה המבלי אין קברים גו״!

*66) ולכן נקט רש״י „שנים בים . . כדאיתא בערכין״ דוקא (ולא כבפירושו בפ׳ בשלח, כנ״ל ס״ב ובהערה 32) — כי רק עפ״ז מובן פשש״מ כאן (חומר הענין ד„וינסו אותי״).

67) וראה תוד״ה כשם ערכין (שם ע״א).

68) ראה רמב״ן בשלח טז, ז (ובחיי שם, יג).

זאָגט „אל תותירו" און זיי האָבן געפֿרוואוט דעם אויבערשטן — „ויותירו". דער אויבערשטער האָט געזאָגט אַז ביום השבת וועט ער ניט מאַכן דעם נס פון ירידת המן און דערפאַר „אל תצאו" — איז מען אַרויס אין שדה אויספֿרואוון און זען צי דער מן איז געגאַנגען, אפשר איז ניט אויסגעהאַלטן דאָס וואָס דער אויבערשטער האָט געזאָגט אַז שבת וועט ער ניט מאַכן דעם נס פון ירידת המן!

ועד"ז ביים שליו — וואָס אידן האָבן געטענה"ט „מי יאכלנו בשר"[69]. ד.ה. נאָך דעם ווי מדי יום ביומו איז געגאַנגען דער מן מן השמים, און (לשיטת רש"י[70]) אויך שליו — און אעפ"כ, בעת אַז „התאוו תאוה" (זיי האָבן געוואָלט האָבן מערער בשר[71]), האָט זיי געקענט איינפֿאַלן אַ ספק ובמילא „וינסו" „מי יאכלנו בשר", אַז דעם בשר וואָס זיי ווילן (נוסף אויפן שליו ראשון) קען דער אויבערשטער ניט געבן!

משא"כ די אַנדערע נסיונות — די שנים במים[72] און חטא העגל וחטא המרגלים — איז ניט געווען דער דבר והיפוכו אין דעם ענין גופא, און דערפאַר איז רש"י זיי ניט מעתיק (בפירוש).

יג. מן ההוראות מכהנ"ל בעבודת השם:

מען מוז געדענקען אויף וויפל מען דאַרף זיין געהיט זהיר און זריז אַז די אותות וואָס דער אויבערשטער ווייזט להפרט און צום כלל זאָלן פועל זיין מיט זייער גאַנצער שטאַרקייט און — למעשה בפועל און אין אַ פנימיות: מה־דאַך אַז ביים דור דיעה פון דור המדבר האָט געקענט זיין, אַז נאָך די אותות זאָל זיין דער „וינסו אותי זה עשר פעמים" — עאכו"כ בדרא דעקבתא דמשיחא, דאַרף מען טאָן און טאָן ביז צו זיין זיכער — אַז מען האָט עס באַוואָרנט.

און דורך דעם וואָס יעדערער וועט זיך מתבונן זיין אין די אותות וואָס דער אויבערשטער האָט געטאָן מיט אידן אַלס כלל, און מיט יעדן איינעם אַלס פרט, התבוננות אין אַן אופן, אַז דאָס נעמט אים דורך אינגאַנצן —

איז דאָס מכין אידן צו דער כניסה לארץ ישראל על ידי משיח צדקנו בגאולה האמתית הנצחית שאין אחרי' גלות, ובאופן, כהבטחת הכתוב[73]: כימי צאתך מארץ מצרים — וואָס די יציאה איז געווען דורך „אותותי"[74] אשר עשיתי במצרים" (וועט זיין בקרוב ממש) אראנו נפלאות.

(משיחות ש"פ שלח תשל"ד)

---

69) בהעלותך יא, ד.

70) ערכין שם ריש ע"ב (וכן מוכח מסתימת רש"י בפ' בשלח, שלא פירש שהשליו הי' רק לזמן קצר). וכ"ה ברמב"ן בשלח טז, יב. ועוד.

71) כפרש"י ערכין שם. ועוד.

72) וגם הנסיון דרפידים, אף שהי' אחרי שכבר הוריד להם את המן והגיז את השליו — מ"מ הי"ז נסיון בענין אחר, „היוכל לתת מים• בארץ צי" (רש"י בשלח יז, ב).

•) ואף שכבר הי' הנס במרה — הרי שם היו מים מכבר, אלא שמרים הם. וראה נחלת אבות שם באו"א.

73) מיכה ז, טו.

74) פרשתנו יד, כב.